

Biodiverzita a zemědělství

Otisk zemědělství v krajině

Anotace

Tato vyučovací jednotka je určena pro práci v hodinách zeměpisu, lze ji také propojit s výukou dějepisu a občanské výchovy. Aktivita navazuje na video Putování jednoho sysla z předchozí lekce. Žáci pracují s dobovými materiály z 50. let minulého století i leteckými mapami a snaží se najít jednu z příčin současné podoby zemědělské krajiny u nás. Porovnávají působení konvenčního a ekologického zemědělství na krajinu a seznamují se s principem značení biovýrobků. V závěru hodiny navrhnou aktivity, kterými mohou pomoci zdravé krajině i oni sami – ať už z pozice spotřebitele, zahradníka nebo dobrovolníka.

45 min

6. až 9.
ročník

Vzdělávací oblast a vyučovací předmět: Člověk a příroda – Zeměpis, Přírodopis, Člověk a společnost – Výchova k občanství; Dějepis

Průřezové téma: Environmentální výchova

Tematické celky: Životní prostředí; Základy ekologie; Mezinárodní vztahy, globální svět

Očekávané výstupy:

Z-9-5-01 Žák porovnává různé krajiny jako součást pevninské části krajinné sféry, rozlišuje na konkrétních příkladech specifické znaky a funkce krajin.

Z-9-5-03 Žák uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí.

P-9-7-04 Žák uvede příklady kladných i záporných vlivů člověka na životní prostředí.

VO-9-5-03 Žák objasní souvislosti globálních a lokálních problémů.

Klíčové kompetence:

Kompetence komunikativní

Kompetence sociální a personální

Kompetence k řešení problémů

Cíle vyučovací jednotky:

Žák chápe historické příčiny současné podoby naší zemědělské krajiny.

Žák se seznamuje se základními principy konvenčního a ekologického zemědělství.

Žák rozpoznává skutečný biovýrobek oproti výrobku s klamavým označením.

Žák navrhuje způsob, jak on sám může přispět k obnově zdravé krajiny ve svém okolí.

Pomůcky a doplňující materiály:

Prezentace s obrázky z videa

Text k prezentaci s obrázky z videa

Materiály k připomenutí událostí 50. let (koláž z plakátů dobové propagandy, letecké snímky krajiny)

Spojovačka (tabulka) – charakteristiky druhů zemědělského hospodaření (online nebo v papírové podobě)

Doplňovačka – koloběh živin na biofarmě (online nebo v papírové podobě)

Spojovačka – značení výrobků (online nebo v papírové podobě)

Tabule a křídly / Flipchart a fixy

Doplňující tematické podklady pro učitele

*Všechny online aktivity včetně videa lze stáhnout a následně ve výuce využívat offline. Tímto lze eliminovat potenciální problémy s pomalým internetem.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Digitální vzdělávací zdroj pro výuku zeměpisu,
RČ: CZ.02.3.68/0.0/0.0/18_067/0012346

POPIS VYUČOVACÍ JEDNOTKY

1 Evokace: Zemědělství a krajina

10 min

Připomeneme si různé typy zemědělství pomocí *Prezentace s obrázky z videa* z první lekce.

- Žáci komentují obrázky.
- Doplníme, co nezaznělo, a ptáme se na souvislosti se zemědělstvím v okolí: *Připomíná vám některý z obrázků něco, co znáte ze svého okolí? Které plodiny se u nás pěstují a jak? Víte o nějakých lokálních problémech v zemědělství či ochraně přírody a krajiny?*

2 Zemědělská krajina jako dědictví minulosti

10 min

Uvedeme aktivitu: *Jak už víme, krajinu dnes trápí mnoho problémů. Velké plochy polí, chybějící krajinné prvky, zatížení půdy minerálními hnojivy a pesticidy, úbytek hmyzu a dalších užitečných živočichů, eroze, špatné způsoby zadržování vody v krajině, sucho a povodně... Před sto lety ale krajina u nás vypadala jinak (a měla také jiné problémy). Co se stalo? Proč se její podoba změnila?*

- Žáci pracují ve dvojicích.
- Každý z dvojice dostane jiný obrázek:
  - Jedním je *Materiál k připomenutí událostí 50. let (koláž)*, obsahující agitačních plakátů z 50. let minulého století s tématem rozorávání mezí, vstupu sedláků do JZD apod.
  - Na druhém obrázku (*Materiál k připomenutí událostí 50. let (letecké snímky)*), jsou *letecké snímky zemědělské krajiny* (porovnání letecké mapy stejného území před kolektivizací a dnes a letecké snímky česko-rakouského pohraničí).
- Žáci ve dvojicích diskutují, proč jako vysvětlení k našim otázkám dostali právě tyto materiály. Poté se ptáme na názor celé třídy.

Následuje shrnutí toho, co se stalo v roce 1948 a jaký byl v 50. letech u nás postoj vládnoucích komunistů vůči soukromým zemědělcům. Kolektivizace zemědělství měla za následek nejen devastaci krajiny, scelování pozemků na „velké lány“, odklon od tradičních, ověřených metod hospodaření k intenzifikaci zemědělství spojené s používáním chemických látek a těžké mechanizace, ale také zničení mnoha lidských osudů (blíže v dokumentu *Doplňující tematické podklady pro učitele*). Na leteckém snímku si pak můžeme pro srovnání prohlédnout i současnou podobu zemědělské krajiny sousedního Rakouska, kterého se kolektivizace zemědělství nedotkla, a stále tu hospodaří především malí farmáři.

3 Ekologické a konvenční zemědělství

10 min

Můžeme vybrat jednu ze tří aktivit podle podtématu, kterému se chceme nejvíce věnovat. Zbylé aktivity lze využít pro domácí přípravu žáků.

3A Charakteristiky jednotlivých druhů zemědělského hospodaření

Připomeneme žákům video, zdůrazníme *falešně zpívajícího farmáře Honzu* z videa. V jeho písni se objevilo několik příkladů dobré praxe v zemědělském hospodaření, které mohou posloužit jako nápověda pro následující aktivitu.

Spojovačka – *Charakteristiky druhů zemědělského hospodaření*: Žáci v tabulce přiřazují věty (charakteristiky) k jednotlivým druhům zemědělského hospodaření. (Řešení: konvenční zemědělství – 1, 4, 6, 8, 9; ekologické zemědělství – 2, 3, 5, 7, 10)

Můžeme doplnit, čím se vyznačuje integrovaný způsob hospodaření (blíže v souboru *Doplňující tematické podklady pro učitele*).

3B Ekologické zemědělství a jeho principy

Ptáme se žáků: *V čem se liší práce ekofarmáře od běžného zemědělce?* Necháme žáky přemýšlet, případně můžeme klást návodné otázky.

- Ekofarmář se stará nejen o samotnou produkci, ale i o životní prostředí a jeho jednotlivé složky a životní pohodu chovaných hospodářských zvířat.
- Musí se poprat s mnoha omezeními či zákazy používání látek a postupů, které zatěžují nebo znečišťují životní prostředí. Výsledné produkty jsou vyráběné šetrnými postupy s vyloučením použití chemicko-syntetických látek.
- Ekologické zemědělství a výroba biopotravin jsou v celém procesu kontrolovány a podléhají přísné certifikaci.
- Na ideální ekofarmě funguje uzavřený koloběh živin. Krmení pro zvířata pochází z vlastní bioprodukce a zvířata zase produkují statková hnojiva, která se využívají na poli.

Doplňovačka – Koloběh živin na biofarmě: Žáci umístí jednotlivé zemědělské aktivity do bublin. Doplňovačku lze vyplňovat online na webu, nebo v papírové podobě (řešení v *Doplňující tematické podklady pro učitele*).

3C Spotřebitelské chování

Na výrobcích v obchodech často nalezneme různé symboly. Některé jsou spolehlivým dokladem o původu výrobku, některé vypovídají spíše o jeho obalu. Existují i značky, které jsou vyloženě klamavé. Často si je uděluje výrobce sám (tedy nepodléhají žádné certifikaci) a svým designem (nápisem, obrázkem, zelenou barvou) se snaží navodit dojem ekologického nebo biovýrobku. Pokud chceme podporovat ekologické zemědělství skrze nákup skutečných biovýrobků, měli bychom se vyznat v základním značení.

Spojovačka – značení výrobků (online, nebo v papírové podobě): Jak jako spotřebitelé poznáme opravdové biovýrobky? (Řešení: 1B, 2C, 3A, 4E, 5D)

Žáci spojí značku s jejím významem. V případě papírové verze spojovačky dále zakroužkují ty značky, které by si v obchodě vybrali, pokud by si chtěli koupit skutečný produkt ekologického zemědělství.

4 Pomoc krajině

🕒 10 min

Ptáme se žáků: *Jak můžeme krajině pomoci my?* Žáci říkají nahlas nápady a autor je jde vždy napsat na tabuli, až vznikne přehledný seznam. Může se jednat o aktivitu z pozice spotřebitele, zahradníka, dobrovolníka... Aktivity mohou být drobné i větší, jednorázové i dlouhodobé. Je vhodné žákům připomenout, že aktivita se může vztahovat i k místům zaznamenaným v pocitové mapě okolí v předchozí lekci.

Příklady aktivit:

- rozkvetlé pruhy na vlastní zahradě / školním pozemku
- hmyzí domek, suché zídky, staré dřevo, budky, krmítka a pítka pro ptáky a další drobné počiny v zahradě
- nákup lokálních potravin od místních farmářů nebo biopotravin
- komunitní kompostování a zahradničení
- ekologické akce v terénu – kosení luk, sázení stromů, pastva koz a ovcí, vysekávání náletů, zakládání krajinných prvků (např. s organizacemi Hnutí Brontosaurus, ČSOP ad.)
- program zaměřený na environmentální výchovu pro děti v mateřské škole
- projektový ekoden pro žáky 1. stupně ZŠ
- kampaň pro obyvatele města s environmentálním tématem
- zapojení školy do programů Ekoškola, Globe aj.

5 Reflexe

🕒 5 min

Klademe žákům otázku k zamyšlení: *Co pro vás byla nejdůležitější myšlenka dnešní hodiny?* Kdo chce, může ji říci nahlas. Žáci si stanoví vlastní výzvu: *Jakou aktivitu pomoci krajině si já sám vyberu a uskutečním?* Po rozmyšlení žáci udělají čárky k nápadům na tabuli. Nápady vyfotíme, abychom s nimi mohli případně dále pracovat. Žáci si svůj „závazek“ zapíší také k sobě do sešitu, aby se k němu mohli později vrátit.

Druhou variantou je výběr a naplánování společného třídního projektu, popř. několika projektů, kterým se budou věnovat menší skupiny žáků.

